

THE LIFE AND WORK OF AVNİ ENGÜLLÜ**Imer Yusufi**Institute of National History - Skopje, Republic of Macedonia omer_molo7@hotmail.com**Alirami Ibraimi**Institute Of National History - Skopje, Republic of Macedonia aliramiibraimi@hotmail.com**Fatime Liman**Limanfatimee@gmail.com

Abstract: ‘Under the willow’ is one of Avni Engüllü’s first published books, which is his first storybook. This book also has stories that have not been part of the book (have not entered). The stories focus on love, family, women and poverty. The stories around Hasena are related to the life in the city. In Return to the Homeland (Toprağa Dönüş), there is distinction between the village and the city, In comparison with the disturbance that would lead to migration from the village to the city. In Hasena two people who deeply and purely love one another succeeded in their love and blessed it with a marriage. Only in this story does Engüllü cooperate with the occupiers of the country to include the persecuted by the peasants. Avni Engüllü who goes between classical and modern stories has not shown much interest in this line of literature. Essentially, the identity of his poetic essence and spirit is felt in most of his stories. There is mostly a poetic expression everywhere. Great examples of this are Hasena , Beyond the Tree, and Green, Blue, Red. What’s interesting is that if the last paragraphs of some stories are ignored, the curiosity in the stories seems to have increased.

Keywords: Avni, stories, book, love, family.

AVNİ ENGÜLLÜ’NÜN HAYATI VE ESERLERİ**Imer YUSUFI**Makedonya - Üsküp“ Miilli Tarih Enstitüsü” omer_molo7@hotmail.com**Alirami İBRAİMİ**Makedonya - Üsküp“ Miilli Tarih Enstitüsü” aliramiibraimi@hotmail.com**Fatime LIMAN**Limanfatimee@gmail.com

Özet: Avni Engüllü’nün ilk kitaplarından biri olan Söğüt Altı, hikâye türünde yayımlanmış olan tek kitabıdır. Bu kitaba girmemiş olan hikâyeleri de bulunmaktadır. Hikâyelerinde daha çok aşk, aile, kadın ve yoksulluk konuları üzerinde durulmuştur. Hasena’nın dışındaki hikâyeler şehir hayatıyla ilgilidir. Toprağa Dönüş’te ise, köy ile şehir arasında yer yer karşılaştırmalarla, köyden şehre göçün doğuracağı sıkıntılara dikkat çekilir. Hasena’da saf ve temiz duygularla birbirine seven iki gencin evlilikle biten aşkları ağır basar. Sadece bu hikâyede Engüllü, ülkeyi işgal edenlerle işbirliği yaparak köylülere zulmedenlere yer verir. Klasik ve modern bir hikâye arasında gidip gelen Avni Engüllü, edebiyatın bu türüne fazla ilgi göstermemiştir. Esasen hikâyelerin çoğunda onun şair kimliği hissedilir. Yer yer şiirleşen bir anlatımı vardır. Kitabına girmemiş olanlardan “Hasena” ve Söğüt Altı’nın ilk metni olan “Yeşil, Mavi, Kırmızı” buna örnek olarak gösterilebilir. Bazı hikâyelerin son paragraflarının gözardı edilirse, hikâyelerdeki merak unsurunun arttığı görülür.

Anahtar kelimeler: Avni, hikâye, kitap, aile, aşk.

1. GİRİŞ

Makedonya Türklerinin kimliklerini yaşatmak için birçok mücadele vermiş ve bu mücadelenin en çetini ise edebiyat dalında olmuştur. Her şeye rağmen gerçek kimliklerini yaşatmak ve koruma mücadelesinde bulunmuşlardır. Bu mücadelenin başında birçok değerli aydın ve yazarımız yer almaktaydı. Makedonya Türk Halkının sesi ve vicdanı olmaya çalışan bu ünlü kişiler, yazı çalışmalarlarıyla Makedonya Türk Edebiyatının zengin ve parlak tarihine sahip olduklarını göstermişlerdir. Bu onurlu yazar ve şairlerimiz çalışmalarlarıyla Makedonya Türk kültürünün hazinesini zenginleştirmiş. Hele II.Dünya Savaşı’ndan sonra Makedonya Türk Edebiyatı’nın temel taşı olmuştur. Öğrenim görmüş olan yazar ve şairlerimiz daha fazla Türkçe şiirler vermeye başladı. Şiirlerimizdeki olumlu eğilimi Hasan Mercan, “Mermere Kazılanlar” (1975), Nusret Dişo Ülkü, “Ozanlar Güncesi” (1974), İskender Muzbeg, “Kaynak” (1969) ve “Yaşamak” (1975), Altay Suroy, “Yaya 73” (1973), Suat Engüllü, “Zamandışı İçdüşmeler” (1974) ve “Bir Sevilme Bir Devrim Üstüne” (1980), Avni Engüllü, “İlk” (1972), Bayram İbrahim, “Uygarlık Elması” (1972) ve “Yalnızlık Merdiveni” (1974), Fahri Ali, “Mangal” (1973) ve “İki Yürekli” (1978), İrfan Belür, “Al Daire” (1980), Agim Rıfat Yeşeren, “34 Rubai Daha” (1980) ve Zeynel Beksaç, “Gurur Duy Sen XX Yüzyıl” (1980) en iyi biçimde onaylamıştır.¹⁸⁶

¹⁸⁶ Fahri Kaya – Seçme Yazılar, s:16

2. AVNİ ENGÜLLÜ’NÜN HAYATI

Makedonya Cumhuriyeti'nin sayılı Türk edebiyatçı ve gazetecisi olan Avni Engüllü 1947 yılında Üsküp'te dünyaya geldi.¹⁸⁷ Makedonya'lı Engüllü şiir, öykü ve düzyazı dallarında eser vermiş ve Makedonya Cumhuriyeti'ndeki Türk Edebiyatı oluşmasında katkıları bulunmuştur. 1970'lerin kuşağından sayılan Engüllü, birçok gazete ve dergide eser vererek Makedonya Türk Edebiyatı'na renk ve ses getirmiştir. Engüllü, önem verdiği tarihi şehirlerimizden Üsküp'te şiir ve hikâye dalında birçok ürün vermiştir. TC Kültür Bakanlığı'nın Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi'nde kendisine yer verilen A. Engüllü'nün yayınlanan kitapları şunlardır: İlk (şiirler, 1972), Söğütaltı (hikâyeler, 1974), Mete (çocuk şiirleri,1983), Dört Mevsim (çocuk şiirleri, 1984), İn Misin Cin Misin (şiirler,1985), Yarı Kalan Düşünceler (nesir şiir, 1994), Demet Demet (yayınlanmış kitaplardan seçmeler, 1995), Yarı Kalan Mısralar (nesir şiir, 2004), Dermeyan (köşe yazıları, 2009). Ayrıca Makedonya'da Türkçe eğitim yapan ilkokullar için Türkülerle Büyüyelim ilk ve maalesf son Türkçe müzik dersi kitabını Ramadan Şükürü ile beraber hazırlayıp yayınladı.¹⁸⁸

Balkan Ülkeleri ve Kıbrıs şairleri arasında, 1997 yılında Naat yarışmasında yazdığı “NAAT”, T.C. Diyanet İşleri başkanlığının açtığı Naat yarışmasında birinci oldu.¹⁸⁹ Engüllü Makedonya Yazarlar Derneği ve Makedonya PEN Merkezi üyesidir. Makedonya'da yıllarca düzenlenen dünyaca ünlü Struga Şiir Akşamları şiir festivalinin iki dönem konsey üyesi oldu. Makedonya Yazarlar Birliği ve Struga Şiir Akşamları ödül kurullunda üyelik yaptı. Makedonya Cumhuriyeti Yazarlar birliği ve Makedonya PEN Merkezi'nde değişik görevlerde bulunan Engüllü, halen Makedonya PEN Merkezi Yürütme Kurulu üyeliğinde yer almaktadır.

Birçok alanda ün yapan Engüllü, gazetecilik alanında da büyük bir ün kazanmıştır. 1968 yılında Makedonya Devlet Radyosu'nda kadrolu olarak başlattığı gazeteciliği ile Makedonya radyoculuğunda bilinen bir marka oldu. Radyoda röportaj ve belgesel yayınları birlikte, gazeteciliğin diğer dallarında da ürün verdi. Film, tiyatro ve edebiyat eleştirmeni olarak görev yapan, özellikle gezi programları hazırlayıp başarılarına başarı katmıştır. Radyoda, dram ve çocuk dramları çalışmalarıyla ayrıca ciddi çalışmaları oldu. Radyoculukta ün yapmış biri olarak, Kültür Sanat Eğitim ve Bilim Bölümü başkanlığı ayrıca Genel Program Koordinatörlüğü görevlerinde bulundu. Radyo yapımcılığında hazırladığı başarılı programlarla çok sayıda ödüle sahip oldu. Birkaç sefer Radyo Konseyi Üyesi olup Uluslararası Gazeteciler Federasyonu ve Makedonya Gazeteciler Birliği (MGB) üyesidir.

Makedonya'da siyasi ve kültür faaliyetlerinde bulunan Avni Engüllü, ilk resmi siyasi teşkilatlanma anlamına gelen Türk Demokratik Birliği (TDB) adlı siyasi derneğin kuruculuğunu yapmıştır. Türk Demokratik Birliği derneğinin genel sekreterliğini ve birinci Kurultaydan sonra genel başkanlığını da yaptı. Derneğin partiye dönüşmesi çalışmalarını yönetti ve Türk Demokratik Partisi'nin (TDP) kurucu başkanı oldu.

“Yeni Yol” Kültür Sanat Derneği, “Orhan Veli Kanık” Yazın Oyun Topluluğu, Makedonya Türk Kültür Merkezi' nin başkanlığını üstlendi. Makedonya İslam Camiası Meclisi, daha sonra Makedonya İslam Camiası Meşihati, daha sonra Makedonya İslam Camiası Meclis-i Şura üyeliğinde bulundu. Üsküp Müftülüğü üyesi ve bir dönem aynı müftülüğün Vakıflar Kurulu başkanı oldu. Siyasette aktif bir kişiliğe sahip olan Engüllü, TDP Başkanı olmayı kabul etmedi.

Bosna, Kosova, Arnavutluk'ta ve Makedonya'da patlak veren iç savaşta mültecilerin barınmasında katkısı bulunmuş ve “El Hilal” Yardımlaşma Teşkilatı'nın kurucularından biri olmuştur, hatta bu teşkilatın 12 yıl başkan vekilliğini de yapmıştır.

Uluslararası Balkan Üniversitesi'nin açılmasında katkısı bulunmuştur. Üsküp Eğitim ve Kültür vakfının kuruclarından biri olmuş, hatta Uluslararası Balkan Üniversitesi'nin Kurucu Vakfı ve Üniversitenin Meclisi Yönetim Kurulu üyesi olmuştur. Toplumsal ve kültürel hayatta bir çok ödül ve takdire layık görülen Avni Engüllü emekli olmuştur. Evli, ikisi kız, biri erkek üç çocuk babasıdır.

Üsküp Radyosu Türkçe Yayınları kültür-sanat programları için yazdığı birçok eleştiri, inceleme ve araştırma yazılarının çoğu “Birlik” gazetesi ve “Sesler” dergisinde yayımlanmıştır.

Avni Engüllü çocuklarla ilgili şiir ve öyküler yazdı. Çocuk şiirleri 1983 yılında “Mete” (“Birlik” Yayınları, Üsküp), 1984 yılında da “Dört Mevsim” (“Tan” Yayınları, Priştine) adı altında kitap haline getirildi. 1985 yılında “İn Misin Cin Misin”, 1994 yılında da “Yarı Kalan Düşünceler” adlı şiir kitapları “Birlik” yayınlarında yayımlandı.¹⁹⁰

Avni Engüllü, 1972-73 yılları arasında “Orhan Veli Kanık” Yazın-Oyun Topluluğu Başkanı görevini yaptı. 1990 yılında Üsküp'te kurulan Türk Demokratik Birliği'nin 29 Haziran 1991 yılında düzenlenen yıllık

¹⁸⁷ Fahri Kaya – Yugoslavya Türk Hikâyesi Antolojisi, s:185

¹⁸⁸ Avni Engüllü - vikipedi

¹⁸⁹ Zeki Gürel – Adım Adı, s:149

¹⁹⁰ Avni Engüllü - Yenibalkan gazetesi

oturumunda başkanlık görevine getirildi. 1992 yılının Temmuz'unda ise, Makedonya Türk Kültür Merkezi'ni kurdu. Makedonya Yazarlar Birliği ve Makedonya Gazeteciler Cemiyeti üyeliği yapan Avni Engüllü edebi çeviriler de yapmıştır.

3.AVNI ENGÜLLÜ'NÜN ESERLERİ HAKKINDA

Avni Engüllü'nün eserlerinde kullandığı dile gelince, Makedonya Türk edebiyatçılarının tuttuğu çizgiye mesafeli durmaya özen göstermiştir. Belli bir vakitten sonra Türkiye'ye geliş gidişler artınca Türkiye'deki "Öztürkçecilik cereyanı" Makedonya Türk edebiyatına öylesine etkili olur ki, burada bu tavır adeta bayraklaştırılır. Makedonya'da eserler veren yazar ve şairlerimiz Nurullah Ataç etkisinde kalarak kullandıkları devrik cümleleri kurallı hale getirmişlerdir.

Eserlerinde yer yer Rumeli ağzını kullanan Avni Engüllü, asıl tavrı her zaman orta yol olmuştur. Mahallî rengi vermek gayesiyle Rumeli ağzını kullansa da, genelde İstanbul Türkçe'si tercih edilmiştir. Bazan Osmanlı Türkçesi'ni, bazan da gerilere giderek eski Türkçe'de kullanılan "acun, betik, çalap, muştı vb. Gibi kelimeler kullanmaktan geri kalmamıştır. Eserlerini bir dantela gibi işlemiş, okuyucuyu bıktırmadan, usandırmadan yeni yeni kelimelerle tanıştırmıştır. Dilini her zaman sad eve anlaşılır kullanmaya özen göstermiştir.

Balkanlarda, 1990'dan sonraki yıllarda küreselleşme rüzgarının esmesiyle Makedonya'da Yaşayan Türk'lerin dilinin ve kültürel kimliğinin korunmasına ve yaşamasına özen göstererek, Makedonya Türk edebiyatına bağlılığına sadık kalarak eserler vermiştir. Bir şiirinde şöyle seslenmiştir:

Sessiz Sesleniş

sabahın gelmesi aramıza
neden olur ayrılığımıza
bir el çıkar çalgıçla yokluktan
acılar uyandırır
vurdukca başımıza¹⁹¹

Avni Engüllü şiirlerinde imge gücünden çok sağduyu ağır basar.¹⁹²İlk (şiirler,1972), Söğütaltı (hikâyeler,1974), Mete (çocuk şiirleri,1983), Dört Mevsim (çocuk şiirleri,1984), İn Misin Cin Misin (şiirler,1985), Yarı Kalan Düşünceler (nesir şiir,1994), Demet Demet (yayınlanmış kitaplardan seçmeler,1995), Yarı Kalan Mısrallar (nesir şiir,2004). Ayrıca Makedonya'da Türkçe eğitim yapan ilkokullar için Türkülerle Büyüyelim ilk Türkçe müzik dersi kitabını Ramadan Şükrü ile beraber hazırlayıp yayınladı.¹⁹³

4. AVNİ ENGÜLLÜ'NÜN ŞİİRLERDEN ÖRNEKLER

"Kaybolan Şehir" Şiiri

Üsküp ki Yıldırım Beyazıt Han diyarındır,
Evlad-ı Fatihan'a onun yadigarındır.
Firûze kubbelerle yalnız bizim şehrimizdi o;
Yalnız bizimdi, çehre ve rûhiyla biz'di o.
Üsküp ki Şar Dağ'ında devamıydı Bursa'nın.
Bir lale bahçesiydi dökülmüş temiz kanın.
Üç şanlı harbin arş'a asılmış silahları
Parlardı yaşlı gözlere bayram sabahları.
Ben girmeden hayatı şafaklandırın çağa,
Bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa.
İs'a Bey'in fetihten açılmış mezarlığı
Hulyama ahiret gibi nakşetti varlığı.
Vaktiyle öz vatanda bizimken, bugün niçin
Üsküp bizim değil? Bunu duydum, için için.
Kalbimde bir hayali kalıp kaybolan şehir!
Ayrılmanın bıraktığı hicran derindedir!
Çok sürse ayrılık, aradan geçse çok sene,
Biz sende olmasak bile, sen bizdesin gene.¹⁹⁴

¹⁹¹ Avni Engüllü– Demet Demet, s:17

¹⁹²Fahri Kaya – Seçme yazılar, s:17

¹⁹³Avni Engüllü - vikipedi

¹⁹⁴ Yahyâ Kemâl Beyatlı - "Kaybolan Şehir", s: 71-72

Bana Allah Yeter

allah bana yeter
gerçeklere ulaştırır inancım
bana allah yeter
kırklardan geldim
kırklarla geliyorum
kırklarla gitmek üzere
tevekkeltualallah
acizim
sığındım sana nefsimi arındırmak için
inançla acuna geldim
inançla yürüyorum
allah bana yeter
ilerlemek onun adıyladır çünkü
eksik etmeyelim dilimizden
istemeyerek yaptığımız kötülüklerden arınmasıdır adını anmak
bana allah yerer
yanılgılardan silinir beynimiz masum çocuklar gibi tertemiz olur amel defterimiz
allah bana yeter dedikçe
bilinçlenerek özkürleşmedir yolumuz başından sonuna kadar uzanan dağılan davranışlar kırıksıkların belirttiği
yaşlardan dile getirdiklerimiz
her defasında dilimizden eksik etmediğimizi tekrarlayıp belirtelim
allah bana yeter¹⁹⁵

NİNİNİ SÖYLE ANNECİĞİM

Ne iyiydi
Söylediğin ninni
Anne
Söyle onu şimdi sen
Ablamın küçük bebeğine
Ben bakayım,
O uyusun benim yerime.¹⁹⁶

Şiir kalbden geçen bir hadisenin lisan halinde tecelli edişidir; hissin birden bire lisan oluşu ve lisan halinde kalışıdır. Düşündüklerimizi vezinle ve lisanla ifade edişimiz şiir değildir. Bir mısam şiir olup olmadığı gayet âşikaârdır. Deruûnî ahenk ile ifade edilmişse siirdir. Fakat duyulmaksızın yalnız vezin ve lisan münâresiyle söylenen söz şiir olmaz.¹⁹⁷ Şiir insanın beynindeki anahtardır, anhtar insanların kalbini açan bir vasıta olarak kullanılır. Eğer bu anahtarı doğru olarak kullanırsak tüm insanların kalbine girmemiz kolay olacaktır. Hel bu anahtar çocukların zihin ve kalplerinin anahtarı olursa, hayatın gerçek yolunu bulmasına neden olacaktır. Şiirler şarkıların ve gönüllerin besin kaynağı olmuştur. Yazar ve şairlerimiz gönüllerini dile getirip, şiirleriyle gönülümüze girmişlerdir. Avni Abdullah da şiirleriyle tüm çocuk ve yetişkinlerin dünyasına girip onların gerçek hayatla tanışmasına neden olmuştur. Tüm çocuk ve yetişkinlerin yolunu diken ve taşlardan arındırıştır. Hedefe her zaman kısa yoldan gitmelerine neden olmuştur. Şiirlerinin çeşitliliği ayrıca bir güzellik katmıştır. Şiirlerinin akıcı ve sade oluşu ayrıca bir güzelliğe neden olmuştur. Avni Abdullah kuş gibi çocukların gönlüne girip that kurmuştur.

“Kaybolan Şehir” Şiiri

Üsküp ki Yıldırım Beyazıd Han diyarıdır,
Evlad-ı Fatihan'a onun yadigarıdır.
Firûze kubbelerle yalnız bizim şehrimizdi o;
Yalnız bizimdi, çehre ve rûhiyla biz'di o.
Üsküp ki Şar Dağ'ında devamıydı Bursa'nın.
Bir lale bahçesiydi dökülmüş temiz kanın.
Üç şanlı harbin arş'a asılmış silahları
Parlardı yaşlı gözlere bayram sabahları.
Ben girmeden hayatı şafaklandırın çağa,

¹⁹⁵ Avni Engüllü– Yarı Kalan Düşünceler, s:20

¹⁹⁶ a.g.e., s:61

¹⁹⁷ Yahya Kemal – Edebiyata Dâir, s:258

Bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa.
İs'a Bey'in fetihtе açılmış mezarlığı
Hulyama ahiret gibi nakşetti varlığı.
Vaktiyle öz vatanda bizimken, bugün niçin
Üsküp bizim değil? Bunu duydum, için için.
Kalbimde bir hayali kalıp kaybolan şehir!
Ayrılmanın bıraktığı hicran derindedir!
Çok sürse ayrılık, aradan geçse çok sene,
Biz sende olmasak bile, sen bizdesin gene.¹⁹⁸

5. SONUÇ

Makedonya Türk Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyatının ve Dünya Edebiyatının vazgeçilmez parçası olmaya hak kazanmıştır. Makedonya Türk Edebiyatının yazar ve şairlerinin veridikleri hikâye ve şiirleriyle kendini kanıtlamıştır.

Bir kültür adamı, şair ve yazar olan Avni Engüllü, Makedonya Türk Edebiyatında yerini en güzel şekilde eserler vererek yer almıştır. Avni Engüllü'yü bir bütünlük içerisinde düşünmek, dünden bugüne yaşanan siyasî, kültürel ve milli macerayı özellikle de Osmanlı, Yugoslavya ve Makedonya sürecinde algılamak gerekecektir. Avni Engüllü'nün edebiyat hayatına girmesi de bu süreçte olmuştur.

KAYNAKÇA

- [1]Beyatlı, Yahya Kemal (1995). Kendi Gök Kubbemiz, 2. Baskı, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- [2]Beyatlı, Yahya Kemal. (1984). Edebiyata Dâir. İstanbul.
- [3] Engüllü, Avni. (1993). Yarı Kalan Düşünceler. Üsküp: Birlik Yayınları.
- [4]Engüllü, Avni. (1994). Demet Demet. Üsküp: Birlik Yayınları
- [5]Gürel, Zeki. (2017). Adım Adım. Yukarı Banisa: Namık Efendi
- [6]Kaya, Fahri. (1990). Yugoslavya Türk Hikâyesi Antolojisi. Üsküp: Birlik Yayınları.
- [7]Kaya, Fahri. (1994). Seçme Yazılar. Üsküp: Birlik Yayınları.
- [8]Ülkü, Nusret Dişo. (2011). Prizren Güzeli. Üsküp: Dişo Türk Anaç
- [9]Avni Engüllü'nin Hayatı – vikipedi.https://tr.wikipedia.org/wiki/Avni_Eng%C3%BCll%C3%BC erişim tarihi 6 Ağustos 2017
- [10] Yenibalkan gazetesi (7 Eylül 1947). <http://www.yenibalkan.com/avni-engullu-biyografi.4.html> erişim tarihi 27 Ağustos 2012
- [11] <https://www.evvelcevap.com/avni-engullu-hayati-ve-siirleri/> erişim tarihi 30 Ocak 2017
- [12] <http://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=4464> erişim tarihi 13 Kasım 2017
- [13] http://avniengullu.blogspot.mk/2009/01/avni-engullu_11.html - erişim tarihi 1 OCAK 2009

¹⁹⁸ Yahyâ Kemâl Beyatlı - "Kaybolan Şehir", s: 71-72